

15 Temmuz Sonrası Türkiyeli Müslümanların Hukukla İmtihanı

Bülent Gökğöz

Bülent Gökğöz

Yazı, başlığı her ne kadar 15 Temmuz sonrasına işaret etse degenelde Türkiyeli Müslümanların, hassaten İslami camianın/yapıların yakın tarih boyunca hukuka ilişkin perspektiflerini ve tutumlarını da değerlendirmeyi hedeflemekte. Bugün Müslümanların gerek Türkiye’de gerek İslam coğrafyasında gerekse de dünya ölçeğinde gelişen siyasal sosyal hadiselerle adalet veya hukuk merkezli bakışları/tutumları, İslami kimliğin adalet merkezli bilinci kadar siyasal ufuk ve ilgilerinin ulaştığı bilinç ve birikimle de doğrudan ilgilidir. Müslümanlar olarak bizleri kuşatan ulus devletler, hakların tanınması ya da kısıtlanması noktasında kendi paradigmalarına uygun normlarla ‘meşruiyet’ çerçevesinde hukuk sistemleri oluşturmaktalar. Ancak inanç değerlerinden söz etmeyen, onları referans almayan hukuk sistemleri eksik kalmaya mahkûmdur.

Oysa hukuk, hakk kelimesinin çoğuludur ve Arapçadır. Hakk, İslami bir kavramdır. Doğalın ve bozulmamış fitratın gereği olan her şeyin, hak ettiği yerde sabit olması manasına gelir. Hukuk da hakkın yerine getirilmesi için vazedilmiş kurallar manzumesidir. Birden fazla anlama sahip olan hakk kavramı, Kur’an-ı Kerim’de 300’e yakın yerde geçmektedir. Allah, hakkın gerçekleştirilmesini ister. Müslümanlar için bir olgunun hakk ya da batıl olması Allah’ın çizdiği sınırlarda gerçekleşmesi ile ilgilidir. Yani devletlerin, kanun koyucuların kendi normlarına uygun kanunları ‘hukuki’ olsa da her kanun meşru olmayabilir. Nitekim ülkemizde 5816 sayılı Atatürk’ü Koruma Kanunu yasal açıdan hukuk formuna sahip olsa da Müslümanlar açısından meşru kabul edilemez.

Mesele sadece hukuk fakültesi nosyonuna sahip olmakla da ilgili değil. Eksikliğini konu edindiğimiz olgu, hikmet merkezli siyaset fihkının hukuki alana dair izdüşümüdür. En temelde Kemalizm’in çoraklaştırıcı ve dışlayıcı politikalarının hedef aldığı Müslümanlar, 1950’li yıllarda küresel gelişmelerin tek parti diktatörlüğüne dayattığı görece rahatlamalarla yeniden düşünsel ve yapısal varlıklarını diriltmeye çabaladılar. Ancak sistemin temelini oluşturan Kemalist, seküler ve Batıcı hukuk yapısında temel değişiklikler gerçekleşmedi. Parlamenter sistemin çok partili düzene geçişi şeffaflığı, katılımcılığı, özgürlükleri getirmedi; bununla birlikte Kemalist vesayetlinin gevşetilmesi açısından diktatörlüğe nazaran önemli bir imkân oldu. Çok partili siyasal düzen, vesayet sisteminin hegemonyasına tehdit olarak algılanmaya başlar başlamaz Kemalist statükonun koruyucusu orduyu siyasetten hukuka, ekonomiden sosyal hayata dek müdahalelere sevk etti. Türkiye’de askerî müdahaleler eliyle siyasetin ve toplumun dizayn edildiği köklü bir gelenek inşa edildi. Bu inşanın kurucu ve meşruiyet unsuru olarak Kemalizm, vesayetlinin hem neşet ettiği hem de temsil edildiği ‘ortak değer’ oldu. 15 Temmuz darbesi de dâhil tüm cunta faaliyetleri, hedeflerini ve meşruiyetini bu ortak değer üzerine yapılandırdı.

İslam coğrafyasının adeta kaderi olarak algılanan vesayet rejimlerinde, darbe-muhtıralar eliyle doğrudan askerî müdahalelere ve iktidar değişikliklerine tanık olundu. Coğrafyamızda 1980'lere kadar 70'ten fazla darbe söz konusu iken 1980-2010 yılları arasında 18 askerî darbe yaşandı. Darbe sayısındaki bu düşüş orduların siyasetle veya toplumlarla ilişkilerinin normalleşmesine değil farklılaşarak başka bir düzleme taşındığına işaret etmekte. (Veysel Kurt, Ortadoğu'da Ordu ve Siyaset, SETA, s.10) "Darbeyi engelleyici mekanizmalar" şeklinde tanımlamalar olsa da temelde orduların siyaseti, toplumu yönlendirecek farklı mekanizmaları devreye sokabilecek tecrübe ve politik manevralara da ulaştıklarını bizlere göstermekte diyebiliriz.

Her ne kadar kaba şiddete dayalı olan 15 Temmuz darbe girişimi bu durumun istisnası gibi gözükse de militarist vesayetin 'sivil' unsurlar eliyle tahkim edilmek üzere seferber edildiği 28 Şubat darbesi; vesayet mekanizmalarının çeşitlenmesi açısından doğrudan örtüşen bir örnek olarak karşımızda durmakta. Üstelik 15 Temmuz sonrasında henüz 28 Şubat döneminin 'sivil' vesayet mekanizmaları ile de popülist muhafazakâr okumayla yeniden 'ortak değer' güzellemesiyle cilalanan Kemalizm ile de hesaplaşılabilmiş değil. Yine Mısır'daki 3 Temmuz Sisi darbesi kaba şiddeti kullanarak ülkenin seçilmiş ilk cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'yi görevden uzaklaştırmış olsa da ordunun ekonomiden medyaya, sivil toplumla olan ilişkilerine dek oluşturduğu kurumsal ağlar ve dış aktörlerin destekleri darbe sonrası süreci yönetebilmek açısından yaklaşık beş yıldır imkân sunuyor.

Orduların veya farklı vesayet merkezlerinin 'hukuki'lik zırhlarını güçlendirmeye ya da modern vesayet araçlarını tahkim etmeye çabaladıkları bu çağda, Müslümanların hukukla ilişkilerinin, ilgilerinin daha canlı olması gerektiği de mücadele zeminleri açısından zorunluluk olarak kendini dayatmakta. Bu zorunluluk aynı zamanda İslami kimliğimizin bizlere yüklediği adaleti ikame etme sorumluluğumuzun da gereği olarak görülmeli.

Vesayet Sisteminin Dirildiği Hukuk Sisteminden Ne Ölçüde Adalet Beklenir?

Kuşkusuz fakültelerde tedrisatı gerçekleşen hukuk bilgisinin, mantığının adaleti tesis etme konusunda önemi yadsınamaz. Diğer taraftan ülkenin cari hukuk müktesebatının ve anayasal yapısının siyasi ve askerî müdahalelere de açık ve büyük ölçüde Batı hukuk sisteminden mülhem yapısı, sancılı konjonktürlerde hem adalet taleplerine duyarlılık bahsinde hem de adaleti tesis etmede yetersiz kalmakta.

Misal olarak; Türkiye Anayasası Kemalist vesayet sisteminin kurucu unsurlarının değiştirilemez umde ve amentülerini de içinde barındırmakta, 1980 darbesinin izlerini de taşımakta, AK Parti hükümeti döneminde gerçekleşen ve darbecilerin yargılanmasının önünü açan, cuntanın meşruiyet zeminlerini ellerinden alan 12 Eylül 2010 tarihindeki referandumda oylanan fitri adalet beklentilerinin yansımalarını da içinde barındırmakta. Yani hem bir taraftan seküler ulus devletin statükocu kodlarını hem Batı'nın ithal edilmiş hukuk formunu hem de daha fitri diyebileceğimiz özellikleri aynı anda bünyesinde taşımakta. Aynı heterojen yapının, yargı ve bürokrasi yapısında da temsil edildiğini ve hatta 15 Temmuz sonrası süreçte, ulusalcı/Avrasyacı/Kemalist mensupların yanında milliyetçi kodlara sahip kadroların da hatırı sayılır pozisyon elde ettiklerini söylemek abartı olmasa gerek.

İlaveten cumhurbaşkanı, başbakan ya da bakan düzeyindeki siyaset erkinin kimi açıklamaları zaman zaman yargıyı domine ederken, yargı yapısındaki heterojen kadroların devletçi reflekslerini de beslemekte. Bu olumsuz iklim güvenlikçi kaygıların en basitinden kovuşturma ve soruşturma süreçlerine, OHAL vasıtası ile çıkartılan KHK'lara yansımakta. Adalet beklentilerini ve hukuku hırpalayan beka siyaseti ise yaklaşan seçimlere doğru gittikçe ivme kazanmakta ve fitri haklar üzerindeki statüko gölgesini hem büyütmemekte hem de koyulaştırmakta.

Güvenlikçi Kaygılara Feda Edilen Hukuk İlkeleri

15 Temmuz darbe girişimin hemen ardından başlayan FETÖ soruşturmalarına ilişkin toplu tasfiye mantığıyla belirlenen kriterlerin en temelde masumiyet karinesini zedelediğine tanık olduk. Suçun şahsiliği, suçun öngörülebilirliği, suçu sabit oluncaya dek bireylerin masum kabul edilmesi, suçun tanımlandığı tarihten geriye yönelik kapsamın genişletilmemesi, teamüllerin kesin delillerin yerine ikame edilmemesi gibi ilk elde sayılabilecek ilkeler özellikle 15 Temmuz sonrası sürece ait yargılamalardaki iddianamelerde ve kararlarda ciddi oranda aşındırıldı.

Bu duruma paralel olarak OHAL eliyle çıkartılan KHK'ların aynı mantıkla işlediğine ve masumiyet karinesini dikkate almadığına dair kararlara da tanık olmaya devam etmekteyiz. Hukuki bir ilkeyi çiğneyeme başladığımızda ilkelerin buharlaşmasını ve bu durumun teamül haline gelmesini engellemek daha da zorlaşır.

Tartışmalara konu olan 696 Sayılı KHK'nın "tutuklu ve hükümlülerin tulum giymesini zorunlu kılan" 103.maddesi yanlışlarda ısrar edildiğine ve hatta kurumsallaştığına işaret etmekte. Kişilerin suçsuz bulunması ihtimalini devre dışı bırakıp peşinen suçlanmalarının ve hatta damgalanmalarının önünü açan hukuk dışı bir uygulamayla adil yargılanmadan bahsedilebilir mi? Hüküm giyenlerin bile tek tip kıyafetle cezaevi dışına çıkarılmaları meşruiyet bakımından problemlili iken henüz haklarındaki hüküm kesinleşmemiş insanların tek tip kıyafetle duruşmalara çıkarılmaları adalet iddiası ile bağdaşır mı? Fethullahçı cunta tutuklusunun mesaj içerikli kıyafetiyle gerçekleşen provokasyonunu, basit bir düzenlemeyle boşa çıkarmak mümkün iken nerdeyse tüm siyasi tutuklu ve hükümlülere teşmil edilecek insanlık dışı Guantanamo uygulamasını kanunlaştırmak bariz şekilde OHAL mantığının kurumsallaşmasına ve masumiyet karinesinin çiğnenmesine acı bir örnek oldu.

Örneğin 11.480 kişiyi mağdur eden zoka deşifre edilmeden önce 696 Sayılı KHK yürürlüğe girseydi ve şimdi masum oldukları anlaşılan bu insanlara badem kurusu kıyafetler zorla giydirilmiş olsaydı eşit yargılanma hakkından bahsedebilir miydik? Türkiye gibi bir ülkede sürekli tartışmalara ve indi yorumlara açık Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yargılanan insanlara duruşmalarda gri renkli kıyafet giydirilecek olması, adil yargılanma hakkı açısından endişe verici değil mi?

Türkiye'deki idam tartışmalarına da bu pencereden bakmak icap ediyor. İdam cezası geri dönüşü olmayan, telafisi mümkün olmayan bir infaz yöntemi iken sözcülemi FETÖ soruşturmalarına konu zaafli kriterler ile idamın uygulanması halinde tüm insanlığı katletmekle eş değer kararlara imza atılmış olabileceğini öngörebilmek, mevcut hukuk

sisteminde idama yönelik taleplerle ilgili popülist yaklaşımların anlamsızlığını ve adaleti tesis etmekten beyhude sloganlar olduğunu gözler önüne sermiyor mu?

‘Mor Beyin’ adlı zoka, Fethullahçı yapının kendini kamufle amacıyla hedef saptırmaya matuf bir kumpası elbette. Doğrusu toplumun canına, ümmetin kazanımlarına kast eden sapkın bir yapının masum kitleleri ateşe atıp aylardır ıstırap yaşamalarına sebep olacak tuzaklara imza atması şaşırtıcı olmamalı. Asıl şaşırtıcı durum; tüm teknik verilere ve şahitliklere rağmen bu insanların masumiyetlerine dair itirazlarının aylardır mahkeme kapılarında dikkate alınmayıp mağdur edilmelerine ilişkin hükümet sözcüsünün“Bu FETÖ’nün kumpasıdır, biz ise mağduriyetleri gideriyoruz.” deme pişkinliğidir. Oysa en baştan tutarlı kriterler belirlenseydi bahse konu kitlesel mağduriyetler oluşmazdı ve olası kumpaslar da boşa çıkartılmış olurdu.

11.480 kişide ortaya çıkan zoka, en baştan itibaren ifade edilmeye çalışılan ByLock kriterine yaklaşımla ilgili zaafları gün yüzüne çıkarmış oldu. Asıl suç teşkili darbeye dair mesaj içerikleri olması gerekirdi. Dahası ifşa edilen zoka, Yargıtay’ın ByLock’u örgüt üyeliğine delil saymasına ilişkin kararını çürütürken siyaset erkinin ‘mağduriyet edebiyatı’ diye tahfif ettiği üst perdeden çıkışların temelsiz ve haksız olduğunu da teyit etmiş oldu.

Darbe girişiminin üzerinden bir buçuk yıl geçmesine rağmen, bu kadarına da pes dedirtecek kararlara şahit olmaya devam ediyoruz. Her ne kadar ‘Mor Beyin’ kumpası ifşa olsa da yargı erkenden sadır olan kararlarda, kriterlerin hukuk ve adalet formuna uygunluğunun yeniden gözden geçirildiğine dair işaretlere rastlanmamakta. Halen spekülatif tanık ifadelerinin, bir dolarların, 17/25 Aralık’ın ve hatta kimi davalarda çok daha öncesine ait tarihlerin, dinî sohbetlere katılmış olmanın, dersane ya da okullarında öğrenim görmüş olmanın, dinî içerikli kitap bulundurmuş olmanın iddianamelerde delil olarak sunulduğu yargılamalara şahit oluyoruz. Hangi ilkellik ve tezatlıkla açıklanır bilinmez ancak yasaklanmış bir kitabı bulundurmak suç, imha ederken yakalanmak ayrı bir suç!

Yakın zamanda OHAL komisyonunun verdiği ilk karar da ümit var olmayı zor kılıyor. İncelenen 3 binden fazla dosyadan sadece 40 kişinin göreve iade edilmesi bir nebze rahatlatıcı olsa da 100 binden fazla dosyanın uzunca bir süre sırada bekleyeceği ve incelemeler sonucunda sadece cüzi kısmı hakkında iyimser bir karar alma ihtimali yüksek görünüyor. Bu demek oluyor ki mağduriyetleri büyüten kriterlerde ciddi bir değişiklik ya da iyileştirmenin olacağı beklenmemeli.

FETÖ Soruşturmasının Muhasebesi Ne Zaman Yapılacak?

Darbe üzerinden bir buçuk yıl geçmiş olmasına rağmen soruşturma ve kovuşturmanın hızında kısmi düşüş yaşansa da kitlesel gözaltılar yoğunlukla devam ediyor. Artık soruşturmanın istisnaları olmakla birlikte ana hedef kitleleri Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, soruşturma makamlarınca dikkate alınmayan tanımlamasıyla ‘ibadet’ tabakasından oluşmakta. Öğrenci evine yemek götürmüş teyzeler, amcalar, sohbetlere katılmış ev hanımları ve öğrenciler yaşlarına, sağlık durumlarına, Fethullahçı cunta ile ne ölçüde irtibatlı olduklarına bakılmadan soruşturmanın hedefi olmaktadır.

Asıl üzücü olan ise beka siyasetinin doludizgin seyir ettiği bu atmosferde siyaset erkinin ne mağduriyetler ile ilgili ne de mağduriyet üreten soruşturma kriterlerine dönük muhasebe yapacağına dair en ufak bir işaret göstermemesi. Peki, son yıllarda gelgitlerle malul olsa da Müslümanların göğsünü kabartan, mazlumlardan yana duran ve küresel güçlerce halen bedel ödemek zorunda bırakılan AK Parti'nin politikaları ile FETÖ soruşturmalarının ürettiği apaçık mağduriyetler karşısında aynı hükümet çevrelerinin istiflerini bozmamaları açık bir tutarsızlık değil mi?

İslam dünyasının despot ve işbirlikçi yönetimlerinin tutumlarına rağmen Siyonist İsrail'in mağdur ettiği mukaddes Kudüs için gösterilen haklı ve kıymetli tepkilerin, çabaların Cumhuriyet tarihinde örneği yok dense yeridir. Peki, aynı duyarlılık neden brifingli 28 Şubat yargısının mağdur ettiği Müslümanlar için gösterilmiyor? Hizb-ut Tahrir davasında haklarında 660 yıl ceza verilen Müslümanlar Myanmar'dan daha uzak bir coğrafyada mı yaşıyorlar?

FETÖ soruşturmalarında hedeflenen, en temelde Fethullahçı cuntanın hiyerarşik-operasyonel yapısının çözülmesi, insan ve finans kaynaklarının kesilmesi değil miydi? Eğer bu soruya 'evet' deniliyorsa halen kitlesel gözaltıların OHAL'in devam etmesi nasıl izah edilecek? Yok, 'hayır' denilecek ise on sekiz aydır soruşturmaları yürüten yargı-güvenlik kadroları ile yöntem ve kriterlerin isabetsizliği gibi çok daha ciddi sorunların varlığı kabul edilmiş olacak.

İslami Camiannın Adalet Talebiyle İmtihanı

Dile getirilmesine rağmen tekrar hatırlatmakta fayda var. Zira öğüt alınması umuduyla hatırlatmakta fayda vardır. Kabul edelim ki İslami camianın tüm yaşanan hukuksuz uygulamalar karşısında suskunluğunu koruması 'İslamilik' iddiasını zedelemektedir. Öyle ki mevcut gidişatın karamsar halini gözlemleyince 'tevhidî yapılar', 'İslami camia' vb tanımlamalarla anılan yapı-öbeklerin kimliksel aidiyet ve bilinçlerinde ciddi erozyonlar mı var sorusunu da sormadan edemiyor insan. Ya da imkân ve kazanımlar artarken bilinç ve tavır sahibi olma niteliğinde azalma mı oluyor? Elbette pek çok açıdan farklı gerekçelerle bu çelişik durumu izah edebiliriz. Ancak hiçbirisinin Müslümanın adalet karşısındaki sorumluluğuna ilişkin ne meşru ne de tutarlı bir gerekçe arz etmeyeceğini hepimiz biliyoruz. Bununla birlikte camia olarak aşikâr olan şu ki varlık gerekçemizi, kimliksel değerlerimizi, iktidarla ilişkilerimizdeki ölçülerimizi, eleştiri kültürümüzü, neyi öncelediğimizi, kendi imkânlarımızla varabileceğimiz gerçekçi hedeflerimizi acilen gözden geçirmeliyiz. Fethullahçı yapının aşındırdığı, erozyona uğrattığı İslami kavramları ve müktesebatımıza ilişkin uygulamaları toplum nezdinde yeniden itibarlı hale ancak yine Müslümanlar, İslami camia getirebilir.

Sadece FETÖ soruşturmalarının oluşturduğu hukuki sorunlarda değil; 28 Şubat, Ergenekon, Balyoz, Yasin Börü, Mavi Marmara, Sivas meselelerinde, 15 Temmuz sonrası OHAL iklimi ve KHK'lardaki zaafı kararlarında, 5816'ya muhalefet iddiasıyla cezaların yağdırılmasında, Hizb-ut Tahrir davasında icat edilen "silahsız terör örgütü" suçlamasında, cezaevlerindeki tutuklu Müslümanlar, Yabancılar Şubelerinde ve Geri Gönderme Merkezlerinde muhacirlerin yaşadıkları hususunda, cezaevlerindeki insani koşulları zorlayan durumlarda, yerlilik ve millilik furyasıyla Kemalizm'in 'ortak değer' adıyla cilalanmasında, Meclis'teki yemin sorununda, eğitim politikalarında, ekonominin gidişatında, milliyetçi hamasi sloganların iç ve

dış politikada belirleyici olmaya başlamasında, siyaset erkinden aldıkları güçle Pelikancı-tetikçi artıklarının medya üzerinden itibar suikastına kalkışmalarında, İslamcılığı ve İslamcılarını yerden yere vuran iktidar dalkavuklarının kestikleri raconlarda, dış politikada sıkışma anında yıllardır yanı başımızda kardeşlerimizi katleden Rusya-İran'ın ellerini sıkımayı teklif eden ahlaksızlarla ilgili ya da zaman zaman ibrenin fitrilikten devletçi-milliyetçi-ulusalcılığa döndüğü iktidar dili gibi örneklerini daha da çoğaltabileceğimiz hadiseler karşısında Müslüman mahallesinde adeta suskunluk, tavırsızlık ve ilgisizlik ağır bastı.

Yıllarca başörtüsü zorbalığına, ant dayatmasına, tek tipleştiren eğitim sistemine maruz kalan Müslümanlar nasıl olur da hükümlü ve tutuklulara yönelik tek tip kıyafet uygulamasına itiraz etmezler? Başörtüsü yasağı ile tek tip kıyafet arasında yasakçı ve dayatmacı mantık açısından ne fark var?

İktidara yönelik hikmetli ikazların, hatırlatmaların “siyasal konulara hapsolme” şeklindeki eleştirilere maruz kalması ise aslında kendi içerisinde çelişki barındırmakta. İktidara yönelik ikazlarda bulunabilmek hükümetin ya da devletin gündelik icraatlarına daha üst pencereden bakabilecek ve hadiseleri analiz edip tutum geliştirebilecek ufku gerektirmekte. Müslüman için asıl siyaset sorunlara Müslümanca çözüm önermek ve bu doğrultuda tutum geliştirmek ise siyaset erkının yanlışlarına ikaz veya hatırlatmalarda bulunmamak; iktidarın gündelik politikalarına endekslenme, siyasal konulara hapsolme ve hatta daraltılmış (parlamentarizm) siyaset anlayışını benimseme olarak tanımlanabilir.

Amaç müzmin muhaliflik olarak da tanımlanabilecek seviyede olumlulukları-kazanımları görmezden gelen bir tavırla sivrilik ya da inkârcılık yapmak değil elbette. Bu durum itidali esas alması gereken Müslümana da yakışmaz. Ancak yanlış karşısında uygun üslup ve yöntemle de rahatsızlığın gösterilmesi, hem kimliksel canlılığın göstergesi hem de yanlış ve yanlışta olanı doğru noktaya çekmeye yönelik iradenin de beyanı anlamına gelecektir. Vaktinde yapılmayan eleştirinin de yanlışları hem daha da büyüteceği hem de mevcut durumun kanıksanmasını pekiştireceği unutulmamalı. İktidarın olumlu politikalarını desteklememiz, tutumlarımızın- tavırlarımızın edilgenleşmesine yol açacak ölçüde iktidarı yetkilendirmemeli.

Son olarak adalet timsali Hz. Ömer'in dile getirdiği ve Müslüman cemaatinin sorumluluklarını hatırlatan hutbesindeki şu ifadeleri yolumuzu aydınlatmalı:

Ey Müslümanlar! Eğer ben haktan sapar, benden önce sizi yöneten Ebu Bekir'in ve Resulullah'ın yolundan ayrılırsam bana ne yaparsınız?

Eğer yoldan saparsan ey Ömer! Seni bu kılıçlarımızla doğrulturuz.

Yoldan saparsam beni düzeltmezseniz sizde, siz beni düzeltmek isterseniz ben bunu yapmasam bende bir hayır yoktur.

Kaynak: [15 Temmuz Sonrası Türkiyeli Müslümanların Hukukla İmtihanı - Bülent Gökğöz](#)